

Birr // Hakiki İyilik

لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ
السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا
وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ

“İyilik ve hayır, yüzlerinizi doğuya ya da batıya doğru çevirmeniz değildir. Asıl iyilik; Allah’a, âhiret gününe, meleklere, kitaplara ve peygamberlere iman eden; sevdiği malını yakınlarla, yetimlere, yoksullara, yolda kalanlara, isteyenlere ve hürriyetine kavuşmak isteyenlere veren; namazı hakkıyla eda edip zekâtı veren; sözleştikleri zaman sözlerinde duran; darlıkta, hastalıkta ve mücadelenin şiddetlendiği zamanlarda sabreden kimselerin davranışlarıdır. İşte sadık olanlar bunlardır. İşte takvâ sahipleri bunlardır.” (Bakara Suresi; 2:177)

Muterem Müminler!

Bugünkü hutbemizde Kur’ân’ın çok kapsamlı kavramlarından biri olan, **birr -hakiki İyilik-** üzerinde duracağız. **Birr** kelimesi çoğu zaman “iyilik” diye tercüme edilsede Kur’ân’daki derinliğini tam olarak karşılamaz.

Günlük dilde **iyilik** denildiğinde çoğu zaman birine yardım etmek, güzel bir söz söylemek, bir ihtiyaç sahibine destek olmak gibi tek tek davranışlar anlaşılır. Kur’ân’daki **birr kavramı**, bunlardan daha geniştir. **Birr**, sadece ara sıra yapılan iyiliklerden ibaret değildir. **Birr**; iyiliğin insanın imanına, niyetine, ibadetine, ahlakına, infak anlayışına, insanlarla ilişkisine ve zor zamanlardaki duruşuna

yerleşmesidir. Başka bir ifadeyle **birr, iyiliğin insanda fitrat haline gelmesidir.**

Ayetin indiği ortamda kible değişimi etrafında bazı tartışmalar yaşanmıştı. Müslümanlar bir dönem Beytü'l-Makdis'e -Kuduse- yönelmiş, daha sonra Allah'ın emriyle Kâbe'ye yönelmişlerdi. Bazı çevreler meseleyi sadece “doğuya mı, batıya mı dönelecek?” şeklinde zahirî bir tartışmaya çevirmişti. **Kible önemlidir ve Allah'ın emrettiği yöne yönelmek kulluğun bir gereğidir.** Fakat ayet bize şunu hatırlatır: Asıl olan sadece yönün kendisi değil, Allah'ın emrine teslimiyettir. İbadet sadece beden bir tarafa yönelmesi değildir; kalbin Allah'a yönelmesidir. Eğer kalpte ihlas, samimiyet ve teslimiyet yoksa, **dış şekil tek başına hakiki birr seviyesine ulaşmaz.**

Ayet, hakiki birr'in -hakiki iyiliğin- ilk esasına iman hakikatleriyle başlar:

“Asıl birr; **Allah'a, ahiret gününe, meleklerle, kitaba ve peygamberlere** iman eden kimsenin tavrıdır.” Der.

Kur'ân'a göre iyiliğin kökü imandır. İman yoksa iyilik bazen sadece vicdanî bir refleks, bazen sosyal bir alışkanlık, bazen de insanların takdirini kazanma arzusu olarak kalabilir. Fakat iman, iyiliğe yön verir, niyetle ayrı bir derinlik kazandırır ve onu Allah'ın rızasına bağlar.

Allah'a iman eden insan kendisini başıboş görmez.

Ahirete iman eden insan, yaptığı hiçbir iyilik zayi olur diye endişe etmez.

Meleklerle iman eden insan, hayatının kayıt altında olduğunu hisseder.

Kitaba iman eden insan, kendi hevasını değil vahyin ölçüsünü esas alır.

Peygamberlere iman eden insan ise iyiliği soyut bir fikir olarak değil, **yaşanmış ve temsil edilmiş bir hakikat** olarak görür.

Değerli Müminler!

Bu ayet Kur'ân-ı Kerîm'i özetleyen bir âyet. İman esaslarından sonra Cenab-ı Allah başlıca salih amellere, yani iyiliklere yer vererek önce muhtaçların yardımına koşmayı zikreder. Bu ayette zekâtın dışında yapılacak bir harcamadan bahsediliyor. Çünkü ayeti kerimede zekât ayrıca zikrediliyor. Burada sadece “malını verir” demiyor; **“sevdiği malını verir”** buyuruyor. Çünkü insanın imtihanı çoğu zaman, **sahip olmadığı şeylerle değil, sahip olduğu ve sevdiği şeylerle olur.** **Âyette: لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ** “Sevdiğiniz şeylerden infak etmedikçe birr’e erişemezsiniz.” *Âl-i İmrân/3; 92.* Buyrulmaktadır.

Ebû Talha (r.a.) çok sevdiği **Büreyhâ bahçesini** Allah yolunda infak etmek istemiştir. Bu bahçe, Efendimiz'in de uğradığı, suyundan içtiği ve ağaçlarının altında oturduğu müstesna bir yerd. “Sevdiğiniz şeylerden infak etmedikçe birr’e **-hakiki iyiliği-** erişemezsiniz” ayeti nazil olunca **Ebû Talha, en sevdiği malını Allah için vermiştir.**

Ayet, sevdiği maldan vermeyi zikrettikten sonra **namaz ve zekâtı** hatırlatır: **“Namazı hakkıyla ifa edip zekâtı veren...”** ifadesini kullanır. Namaz, kulun Allah ile irtibatını temsil eder. Zekât ise kulun mal, toplum ve ihtiyaç sahipleriyle ilişkisini düzenler.

Biri insanın iç dünyasını Allah'a bağlar; diğeri insanın sosyal hayatını ve mal anlayışını temizler. Zekât; malın arınması ve toplumda merhamet köprülerinin kurulmasıdır. Zekât veren insan “ben tok olayım da başkası aç kalırsa kalsın” diyemez. Çünkü bilir ki mal Allah'ın emanetidir. Bu emanetin içinde fakirin, yetimin ve ihtiyaç sahibinin hakkı vardır.

Ayetin bir sonraki halkası; **“sözleştikleri zaman sözlerinde duran”** ifadesiyle, **ahde vefadır**. Hakiki iyilik sadece kalpteki imanla, yapılan ibadetlerle veya verilen sadakalarla sınırlı değildir. Birr, insanın sözünde durması, güvenilir olması ve emanete riayet etmesidir. Ahit sadece “söz verdim” demek değildir. İnsanın üstlendiği her sorumluluk, kabul ettiği her vazife, verdiği her söz ve taşıdığı her emanet bir yönüyle ahittir. Evlilik bir ahittir. Anne babalık bir ahittir. Dostluk bir ahittir. Komşuluk bir ahittir. İş hayatındaki sözleşmeler bir ahittir.

Peygamber Efendimiz'in daha peygamberlik gelmeden önce **“el-Emîn”** olarak tanınması bu açıdan çok önemlidir. Tebliğin zemini güvendir. İnsanların güvenmediği birinin sözünün tesiri de, **zayıf olur**. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) münafığın genel halini resmederken dört özellik sayar: **“Konuşurken yalan söyler, söz verdiğinde sözünde durmaz, emanete ihanet eder, hasım olduğu kimselere karşı her türlü günaha girer.”** (*düşmanlıkta aşırı gider, bir yerde durmasını bilmez, her çeşit hile ve komplo ya başvurur, herhangi bir ölçü tanımaz, bütün insanlık sınırlarını aşar*). buyurur. (Buhari, iman 24, Müslim, iman 107.)

Ayetin son halkalarından biri de sabırdır. **“Darlıkta, hastalıkta ve mücadelenin şiddetlendiği anlarda sabredenler”** Burada sabır, hayatın en ağır imtihan sahalarında zikredilir. **Yokluk, hastalık, kayıp, acı, baskı, korku ve mücadelenin şiddetlendiği zamanlar...** İşte insanın gerçek kıvamı çoğu zaman böyle anlarda ortaya çıkar. Mümin hiç sarsılmayan insan değildir. Mümin, sarsılsa da Allah’ın izniyle yeniden doğrulan insandır. Allah Resûlü mümini ekine benzetir: **“Mü’minin misali ekin gibidir. Ekini rüzgâr sallar durur. Mü’min de sürekli bela ve musibetlere maruz kalır.”** Ekin rüzgârla eğilir, bükülür; fakat fırtına geçince tekrar doğrulur. Mümin de imtihanlar karşısında incinebilir, yorulabilir, sarsılabilir; fakat imanıyla yeniden toparlanır.

Ayetin sonunda bütün bu vasıflar iki kelimedede toplanır: **“İşte sadık olanlar bunlardır. İşte takva sahipleri bunlardır.”**

O halde hakiki birr-**hakiki iyilik-**; insanın imanında sadık, ibadetinde ciddi, malında cömert, sözünde vefalı, musibetler karşısında metin ve bütün bunların arkasında Allah’a karşı derin bir takva şuuru taşımasıdır.

Rabbimiz bizleri **birr -hakiki iyilik sahibi** kullarından eylesin. İmanımızı canlı, ibadetlerimizi şuurulu, infakımızı samimi, sözümüzü sadık, sabrımızı sağlam ve ahlakımızı Kur’ân ahlakı eylesin.